

Fyzikálna olimpiáda - Fizikai olimpiász

54. ročník, 2012/2013

školské kolo

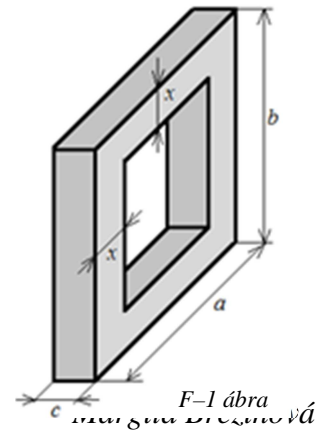
kategória F

zadanie úloh, maďarská verzia

1. Ablakok

A lakótelepen az új lakások ablakait kell felszerelni. Az ablak része a külső fakeret, amely méretei $a = 90$ cm, $b = 140$ cm, $c = 7,0$ cm (lásd az F-1 ábrát). A keret a függőleges síkban mindenütt ugyanolyan $x = 6,0$ cm vastagságú. A keretben két üveglap van, amelyek vastagsága egyenként $h = 3,0$ mm. A fa sűrűsége $\rho_1 = 700$ kg/m³, az üveg sűrűsége $\rho_2 = 2\,600$ kg/m³.

- Határozd meg egy ablak m_0 tömegét!
- Hány ilyen ablakot képes a teherautó elszállítani egyszerre, ha a teherautó teherbírása $M = 8\,500$ kg?

2. Tehervonatok

A Transzibériai vasútvonal, amely Moszkvát köti össze Vlagyivosztokkal, több jelentős városon halad keresztül. A vasútvonal teljes hossza 9 288 km, és Moszkvában van az ún. nulladik kilométerkö, amely a vasútvonal kezdőpontját jelöli. Az 5642-ik kilométeren fekszik Ulan-Ude, a 6199-en pedig Csita. A két város között tehervonatok közlekednek. Egy szerelvény Ulan-Ude-ből 10,00 órakor indul és állandó $v_1 = 100$ km/h sebességgel halad. Csitából 10 óra 30 perckor indul egy másik szerelvény az előzővel szemben, és állandó $v_2 = 120$ km/h sebességgel halad.

- Rajzold egy grafikonba a szerelvények által megtett s úthosszat a t idő függvényében (mindkét szerelvényre)!
- Határozd meg a grafikonból a tehervonatok találkozásának időpontját, és a találkozási pont távolságát Csitától!
- Számítsd ki a találkozás idejét és helyét!

3. A teher emelése

Tengeralatti archeológusok egy öböl üledékében kutatva hajóroncsra bukkantak, amely tele volt értékes lelettel. Csörlő segítségével kiemelték a hajójuk fedélzetére néhány tárgyat. A tárgyak között volt egy értékes bronzágyú is. Amíg az ágyú a vízben volt és egyenletes sebességgel emelték, a csörlő kötelét $F = 17,6$ kN erő feszítette meg. Határozd meg az ágyú m tömegét, ha a tengervíz sűrűsége $\rho_0 = 1\,025$ kg/m³, a bronz sűrűsége $\rho_1 = 8\,500$ kg/m³, $g = 10$ N/kg!

Megjegyzés: Tételezd fel, hogy az ágyú anyagában nem voltak üregek!

4. A tó

A tó alaprajza egy $d = 20$ m átmérőjű kör. A tó vizének mélysége mindenütt $h = 5,0$ m. A tó vizének sűrűsége $\rho = 1\,000$ kg/m³.

- Határozd meg a tó vizének V térfogatát!
- A víz tulajdonságát több fizikai állandó jellemzi. Fontos állandó a víz fajlagos hőkapacitása, amely értéke $c = 4\,200$ J/(kg · °C). Magyarázd meg és jegyezd le tömören, mi a jelen-

tése ennek a mennyiségnek! Hasonlítsd össze táblázat segítségével a víz fajlagos hőkapacitását más anyagokéval!

- c) Nyáron a tó vizének hőmérséklete elérte a $t_1 = 22\text{ °C}$ -ot, éjjel pedig $t_2 = 19\text{ °C}$ -ra csökkent. Mekkora Q mennyiségű hő szabadult fel a tóból a környezetbe a tó vizének éjszakai hűlésekor? Mekkora mennyiségű hőt nyel el a tó vize a következő nap, ha a tó vizének hőmérséklete újra eléri a t_1 hőmérsékletet? Tételezd fel, hogy a tó vizének hőmérséklete a feltüntetett értéken állandósul teljes térfogatában nappal is, majd éjszaka is!

5. Tea a pohárban

Jancsi $t_1 = 85\text{ °C}$ hőmérsékletű $V_1 = 60\text{ cm}^3$ térfogatú forró teát öntött egy $t_2 = 15\text{ °C}$ hőmérsékletű és $m_2 = 130\text{ g}$ tömegű alumínium bögrébe. A bögre forró volt, ezért a konyhaasztalon hagyta. Később visszatért a bögréért. A tea hőmérséklete a bögrében ekkor már mindennél $t_v = 45\text{ °C}$ volt.

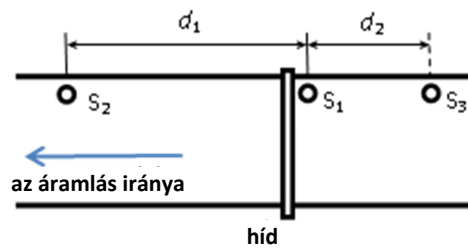
- a) Magyarázd meg a hőcserét a tea és a bögre között!
 b) Határozd meg a tea-bögre rendszer állandósult t_{v0} hőmérsékletét, ha nem veszed figyelembe a környezetnek leadott hőt!
 c) Mekkora Q_s hő adódott le a környezetnek a bögre és a tea hűlésekor?

A b) és c) feladatrészeket oldd meg a következő értékekre: a víz sűrűsége $\rho = 1\,000\text{ kg/m}^3$, a víz fajlagos hőkapacitása $c_1 = 4\,200\text{ J/(kg}\cdot\text{°C)}$, az alumínium fajlagos hőkapacitása $c_2 = 900\text{ J/(kg}\cdot\text{°C)}$.

6. A motorcsónak

A halász az egyenes folyón motorcsónakkal közlekedett. Először halakat fogott a hídnál (S_1 pozíció az F-2 ábrán). Nem járt sok sikerrel, ezért begyújtotta a motorcsónak motorját és

$d_1 = 120\text{ m}$ -vel lejjebb ment a folyón (S_2 pozíció az F-2 ábrán) – a távolságot $t_1 = 14\text{ s}$ alatt tette meg. Később átment a híd fölé. A motorcsónakkal az S_3 pozícióban állt meg, $d_2 = 80\text{ m}$ -vel az S_1 pozíció fölött. Az áthelyezkedés $t_2 = 32\text{ s}$ -ig tartott. Tételezd fel mindkét esetben, hogy a motorcsónak azonos teljesítménnyel dolgozott, és a motorcsónak egyenletesen mozgott!

F-2 ábra

- a) Határozd meg a motorcsónak v_1 sebességét, a parthoz viszonyítva, miközben az S_1 pozícióból az S_2 pozícióba tartott!
 b) Határozd meg a motorcsónak v_2 sebességét, a parthoz viszonyítva, miközben az S_2 pozícióból az S_3 pozícióba tartott!
 c) Szerkeszd meg a motorcsónak által megtett út s hosszát (a parthoz viszonyítva), a motorcsónak t működési ideje függvényében! Határozd meg a grafikonból a közelítőleges t_0 időt, amikor a motorcsónak az S_2 pozícióból indulva, elhalad az S_1 pozíció mellett!
 d) Jelöld meg (határozd meg) mekkora v_r egyenletes sebességgel folyik a víz a folyó medrében, és mekkora v_ξ sebességgel mozog a motorral hajtott motorcsónak a folyó vizéhez viszonyítva! Fejezd ki a v_1 és v_2 sebességeket a v_r és v_ξ sebességekkel! Számítsd ki ezen kifejezések, valamint a v_1 és v_2 sebességek ismert értékeiből, a v_r és v_ξ sebességeket!

7. A rúgó merevségének mérése

Segédeszközök:

Állvány, rúgó, mérleg súlysorozat, hosszmérő.

Eljárás:

- a) A rúgót erősítsd az egyik végével az állványhoz, és hagyd lógni! Ajánlatos az állványt a falhoz vagy táblához közel elhelyezni, amelyre egy papírlapot ragasztottunk. A papíron jelöld meg a rúgó alsó végének helyzetét!
- b) A rúgó alsó végére akassz egy ismert m tömegű súlyt, a papíron jelöld meg a rúgó alsó végének új helyzetét! A hosszmérő segítségével mérd meg a rúgó Δy meghosszabbodását!
- c) Ismételd az előző mérést más súlyokkal (a rúgó végére akaszthatsz újabb azonos tömegű súlyt, vagy kicserélheted az előzőt egy más tömegű súllyal)! A rúgó megnyúlását mérd meg legalább 5 különböző súllyal!

Feladatok:

1. Egy megfelelően megtervezett táblázatba jegyezd be minden mérésnél a használt súly m tömegét, mekkora F erővel feszíti a súly a rúgót, és mekkora a rúgó Δy megnyúlása!
2. Szerkeszd meg a rúgó Δy megnyúlásának grafikonját a rá ható F erő függvényében!
3. Állapítsd meg a grafikonból, és írd le, hogyan függ a rúgó megnyúlása a rúgóra ható erő nagyságától!
4. Határozd meg az egyes mérésekre a rúgót nyújtó F erő nagyságának és a rúgó Δy megnyúlásának arányát! Ezeket az értékeket jegyezd be a táblázatba az egyes mérésekhez!
5. Fogalmazd meg, és írd le a kapott eredmények alapján, a megfigyelésedből levont következtetéseidet!
6. Tudd meg, minek nevezik a rúgót nyújtó erő nagyságának és a rúgó nyúlásának arányát (kérd a tanítód segítségét)! Mi ennek a mennyiségnek a mértékegysége? Mi ennek a mennyiségnek a gyakorlati jelentősége?

További információk a következő honlapon találhatóak: <http://fo.uniza.sk>

Fizikálna olympiáda, 54. Ročník – Úlohy školského kola kategórie F

Autor úloh: Ľubomír Konrád

Preklad: Aba Teleki

Recenzia: Daniel Klivanec, Ivo Čáp

Redakčná úprava: Ľubomír Konrád

Slovenská komisia fyzikálnej olympiády

Vydal: IUVENTA – Slovenský inštitút mládeže, Bratislava 2012